

SKALA GOTOWOŚCI EDUKACYJNEJ PIĘCIOLATKÓW (SGE-5)

Prawo do korzystania z opublikowanych materiałów dotyczy ich stosowania
przez nauczycieli dla potrzeb diagnozy przedszkolnej.

Treści publikacji nie mogą być wykorzystywane do celów komercyjnych.

Elżbieta Koźniewska
Andrzej Matuszewski
Elżbieta Zwierzyńska

Skala Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5)

Wprowadzenie

W przededniu kwietniowych obserwacji i analiz dotyczących przygotowania pięciolatek do rozpoczęcia nauki w szkole, przekazujemy nauczycielom przedszkoli skrót podręcznika do metody Skala Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5) w formie elektronicznej publikacji.

Skala Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5) to obserwacyjna metoda dla nauczycieli, która ma ułatwić gromadzenie i rejestrację spostrzeżeń o zachowaniach i umiejętnościach dzieci z grup „pięciolatek” oraz ocenę ich przygotowania do nauki w szkole. W arkuszu obserwacyjnym SGE-5 wymieniono takie zachowania i umiejętności, które są ważne dla poznania potrzeb rozwojowych i edukacyjnych dziecka w środowisku przedszkolnym. Wymienione zachowania dotyczą osiągnięć i zainteresowań a także trudności doświadczanych przez dzieci. Pięciolatki różnią się między sobą sposobem zachowania w indywidualnych i zespołowych zabawach, w aktywności zadaniowej kierowanej przez nauczyciela i w kontaktach z rówieśnikami i dorosłymi. W ocenie gotowości pięciolatek do sprostania wymaganiom związanym z nauką w szkole nauczyciel przedszkola powinien uwzględnić kilka obszarów ich aktywności. Są to: działania poznawcze, kontakty z rówieśnikami, samodzielność, praca pod kierunkiem nauczyciela i przygotowanie do uczenia się czytania, pisanie i matematyki. Celem nauczycielskiej obserwacji dzieci ukierunkowanej przez Skalę Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5) jest udzielenie odpowiedzi na pytania:

Co ułatwi a co utrudni dziecku sprostanie wymaganiom związanym z nauką w szkole ?

Jak wspierać dziecko w rozwoju jego możliwości i uzdolnień?

Skrócona wersja podręcznika zawiera podstawowe informacje umożliwiające przeprowadzenie obserwacji dzieci i analizę wyników z zastosowaniem Skali GE-5. Dzięki badaniom standaryzacyjnym metody nauczyciel będzie mógł określić stopień przygotowania pięciolatek do podjęcia nauki w szkole w czterech wyróżnionych Podskalach: Kompetencje Poznawcze, Aktywność, Sprawność Psychomotoryczna i Odporność Emocjonalna. Stopień gotowości edukacyjnej dziecka będzie mógł być określony jako dobry, niewystarczający lub niski.

Do rodziców będzie należała decyzja, czy ich dzieci rozpoczną naukę w szkole. Rekomendujemy jednak, aby rodzice dzieci, które będą przygotowane w stopniu niewystarczającym w kilku podskalach lub niskim chociaż w jednej z wyróżnionych podskal, skonsultowali swoją decyzję z pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Na treść skróconej wersji podręcznika metody Skala GE-5 składają się następujące rozdziały:

- I. Historia metody
- II. Badania standaryzacyjne
- III. Opis metody
- IV. Instrukcja stosowania metody
- V. Analiza i interpretacja wyników obserwacji

Do podręcznika dołączony jest **Arkusze obserwacyjny Skali GE-5**.

Mamy nadzieję, że opublikowana metoda będzie pomocna w obserwacji i analizie gotowości pięciolatek do podjęcia nauki w szkole i ułatwi rodzicom podjęcie decyzji o zapisaniu dzieci do I klasy.

Przypomnijmy, że analiza przygotowania dzieci do rozpoczęcia nauki dokonywana przez nauczycieli służy także realizacji ważnych celów społecznych, jakimi są:

- wyrównanie startu szkolnego dzieci, którym trudniej sprostać instytucjonalnym wymaganiom;
- dostarczenie każdemu dziecku potrzebnych doświadczeń, które umożliwią rozwój postaw sprzyjających kontynuowaniu edukacji w ciągu całego życia.

Chcielibyśmy bardzo serdecznie podziękować za współpracę wszystkim uczestnikom projektu standaryzacji metody (2009): dzieciom i rodzicom, nauczycielom, pracownikom poradni, koordynatorom badań, dyrektorom przedszkoli, szkół i poradni p-p oraz konsultantom projektu.

I. Historia metody

Adaptacja arkusza SGS

Arkusz Kryteria Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (GE-5) opracowano w 2008r. na podstawie arkusza Skali Gotowości Szkolnej (SGS) dla sześciolatek. Zachowano podstawowe założenia metody SGS dotyczące koncepcji gotowości dzieci do podjęcia nauki w szkole oraz konstrukcję arkusza, który składa się z pięciu części tak, jak jego pierwowzór.

Autorem adaptacji w oparciu o kryteria statystyczne jest dr Andrzej Matuszewski. W wyniku analizy statystycznej odrzucone zostały te pozycje Skali Gotowości Szkolnej (SGS), które nie różnicowały dwóch podgrup najmłodszych dzieci biorących udział w badaniach standaryzacyjnych SGS w 2006 r. Następnie zastosowano kryteria rozwojowe tak, aby uwzględnić możliwości większości pięciolatek. Sprawdzono także, czy dane zachowanie jest możliwe do zaobserwowania przez nauczyciela w grupie pięciolatek. Konsultantami eksperymentalnej wersji arkusza Kryteria Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (GE-5) były Bogna Mackiewicz i dr Maria Piszczek specjalizujące się w psychologii klinicznej dziecka oraz pedagog poradni Marzenna Czyżewska.

W wyniku adaptacji zmniejszono liczbę pozycji arkusza obserwacyjnego SGS o blisko połowę, treść niektórych pozycji zmieniono oraz dodano kilka pozycji odnoszących się do emocji przeżywanych przez małe dzieci. W instrukcji skrócono czas obserwacji dzieci przez nauczyciela do jednego tygodnia.

Arkusz SGE-5 ukierunkowuje obserwację nauczycieli pięciolatek na zachowania i umiejętności wyznaczające gotowość dzieci do nauki w szkole. Ułatwia zapisanie wyników obserwacji w ujednoliconej formie. Odwołuje się do praktyki pedagogicznej nauczycieli wychowania przedszkolnego, umożliwia prowadzenie obserwacji w trakcie codziennych zajęć w przedszkolu.

II. Badania standaryzacyjne

Standaryzację Skali Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5) przeprowadzono na podstawie badań pilotażowych zrealizowanych w styczniu 2009r i badań standaryzacyjnych zrealizowanych w marcu 2009r. W badaniu pilotażowym wzięło udział 20 nauczycieli z wybranych województw, którzy objęli obserwacją 200 dzieci. W badaniu standaryzacyjnym

wzięło udział 40 psychologów-koordynatorów badań z poradni p-p i 80 nauczycieli z terenu całego kraju. W badaniach tych uczestniczyło 800 dzieci.

Na podstawie analizy wyników badań zweryfikowano liczbę i treść pozycji arkusza obserwacyjnego Skali GE-5, utworzono podskale: Kompetencje Poznawcze, Aktywność, Sprawność Psychomotoryczna i Odporność Emocjonalna. Wyniki badań posłużyły do oszacowania parametrów psychometrycznych metody i opracowania norm określających stopnie gotowości pięciolatek do nauki w szkole.

III. Opis metody

1. Treść metody

Skala Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5) jest inwentarzem zachowań i umiejętności dziecka w wieku przedszkolnym, zestawionym ze względu na potrzebę obserwacji i analizy przygotowania dziecka do nauki w szkole. Na podstawie analizy wyników badań standaryzacyjnych dotyczących 800 dzieci powstała wystandaryzowana wersja metody. Zawiera ona 31 pozycji. W wyniku analiz statystycznych otrzymano 4 podskale, które nazwano odpowiednio:

Kompetencje Poznawcze,

Aktywność,

Sprawność Psychomotoryczna,

Odporność Emocjonalna.

Wyznaczają one wymiary, które należy uwzględnić w jakościowej analizie wyników Skali Gotowości Edukacyjnej Pięciolatek (SGE-5) i w projektowaniu kierunków wspomagania dzieci w osiąganiu gotowości do nauki w szkole. W odniesieniu do tych wymiarów dokonuje się także oszacowania stopni gotowości edukacyjnej dziecka do nauki w szkole. Poniżej przytoczymy pełne brzmienie pozycji Skali GE-5 należących do poszczególnych podskal.

KOMPETENCJE POZNAWCZE (11 pozycji)

Pięciolatek:

- A 3. wymienia pory roku, związane z nimi zabawy dzieci i zjawiska przyrody,
- A 5. potrafi grupować przedmioty według różnych kryteriów,
- A 6. potrafi umieścić nowy przedmiot w odpowiednie miejsce w już ułożonym szeregu,

Wszelkie prawa zastrzeżone

ORE Warszawa 2010

- D 19. potrafi zapamiętać i wykonać polecenie,
- E 20. potrafi opowiedzieć obrazkową historyjkę,
- E 21. dzieli zdanie na wyrazy,
- E 22. dzieli wyraz na sylaby i łączy sylaby w wyraz,
- E 23. rozumie sens umownych znaków graficznych,
- E 28. potrafi porównać dwa obrazki różniące się szczegółami,
- E 30. zna i stosuje liczebniki porządkowe,
- E 31. dodaje i odejmuje „konkretne” przedmioty, liczmany.

W wieku 4-6 lat, określanym w podręcznikach psychologii rozwojowej jako średnie dzieciństwo, dzieci gromadzą doświadczenia, które umożliwiają przejście od etapu myślenia przedoperacyjnego do etapu operacji konkretnych¹. Ważne są zatem ich postępy w zakresie takich czynności umysłowych, jak klasyfikowanie (A5) i szeregowanie (A6). Procesy umysłowe dzieci: uwaga (E28), pamięć (D19), myślenie (E20) zaczynają charakteryzować się dowolnością, są zamierzone, umożliwiają wykonywanie celowych czynności związanych z podejmowanymi zadaniami. Dzieci rozumieją sens umownych oznaczeń (E23). Ważnym wskaźnikiem gotowości poznawczej do nauki w szkole jest umiejętność opowiedzenia historyjki obrazkowej (E20), do czego potrzebne są, obok myślenia przyczynowo-skutkowego, dobre umiejętności komunikowania się dziecka. Umiejętności metafonologiczne (E21, E22) są prognostyczne dla przebiegu nauki czytania a początki rozumienia relacji liczbowych (E30, E31) dla nauki matematyki. W programach wychowania dużo miejsca zajmują treści przyrodnicze, stąd wskaźnikiem przyswojonej wiedzy dziecka o otoczeniu może być znajomość pór roku, ich kolejności i związanych z nimi zjawisk (A3).

AKTYWNOŚĆ (10 pozycji)

Pięciolatek:

- A 1. bada przedmioty, eksperymentuje,
- A 2. pyta o przyczyny obserwowanych zjawisk,
- A 4. zwraca uwagę na inne dzieci, przewiduje ich zachowania,
- B 7. mówi w sposób zrozumiały dla innych, np. o swoich potrzebach,

¹ Teoria J. Piageta jest omawiana w wielu publikacjach. Proponuję zapoznanie się z opracowaniem autorstwa prof. Marii Kielar –Turskiej **Średnie dzieciństwo. Wiek przedszkolny** w: Harwas-Napierała B., Trempała J., (red.) Psychologia Rozwoju Człowieka t.2 Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000

Wszelkie prawa zastrzeżone

- B 8. zaprasza dzieci do zabaw i rozmów,
- B 9. pomaga innym dzieciom spontanicznie lub na prośbę kolegi,
- C 12. sam podejmuje próby poradzenia sobie z trudnością,
- C 13. wykazuje inicjatywę, wypróbowuje różne sposoby działania,
- D 17. jest zainteresowany osiągnięciem celu, stara się dokończyć pracę,
- D 18. okazuje radość z osiągniętego wyniku.

Ważnym wymiarem spostrzegania zachowań dzieci przez nauczycieli przedszkoli jest aktywność. Aktywność dzieci może przejawiać się w działaniach związanych z ciekawością poznawczą (A1, A2), kontaktami społecznymi (B7, B8, B9), poszukiwaniem sposobów na przezwycięzenie trudności (C12, C13) i funkcjonowaniem w sytuacji zadaniowej (D17, D18). Warunkiem aktywności dzieci w przedszkolu czy w grupie są zarówno ich wrodzone cechy temperamentu, jak i właściwości środowiska przedszkolnego (zaspokojenie potrzeby bezpieczeństwa, zachęcanie do samodzielności i kontaktów społecznych). Najlepiej jest to widoczne w punkcie A2: zadawanie pytań wymaga jednocześnie wysokiego poziomu zapotrzebowania na stymulację, ciekawości i śmiałości. Aktywność wpływa na pozycję dziecka w grupie rówieśników, co jest ważnym prognostykiem jego funkcjonowania społecznego w późniejszym życiu.

SPRAWNOŚĆ PSYCHOMOTORYCZNA (5 pozycji)

Pięciolatek:

- E 24. sprawnie posługuje się nożyczkami,
- E 25. lubi bawić się w konstruowanie budowli z drobnych klocków,
- E 26. prawidłowo trzyma ołówek, kredkę (chwyt, napięcie mięśni),
- E 27. rysuje po śladzie, łączy dane punkty liniami, odwzorowuje proste figury,
- E 29. lubi układanki typu puzzle.

Sprawność psychomotoryczna związana z integracją zmysłów i koordynacją zmysłowo-ruchową jest osiągnięciem rozwojowym dzieci w wieku przedszkolnym i istotnym wyznacznikiem nie tylko gotowości dzieci do nauki w szkole ale i sukcesów w opanowaniu podstawowych umiejętności szkolnych w pierwszym etapie edukacji. Podstawą sprawności psychomotorycznej są doświadczenia związane z różnorodną aktywnością ruchową i pracami

manualnymi. Treścią omawianej podskali jest sprawne posługiwanie się prostymi narzędziami (E24, E26), koordynacja wzrokowo-ruchowa (E25, E29) i sprawność grafomotoryczna (E27). Problem dominacji stronnej (lateralizacji) omówimy w części podręcznika dotyczącej pytań otwartych.

ODPORNÓŚĆ EMOCJONALNA (5 pozycji)

Pięciolatek:

- B10. w zabawach i w czasie aktywności zadaniowej reaguje gniewem, obraża się, odwraca, odchodzi,
- B 11. łatwo wybucha złością, płaczem, zachowuje się impulsywnie w stopniu utrudniającym mu kontakty z dziećmi,
- C 14. unika sytuacji i zadań wymagających samodzielności,
- C 15. stara się przebywać blisko nauczyciela lub innej osoby dorosłej w stopniu utrudniającym zabawę i naukę w grupie,
- C 16. okazuje niepokój, lęk, wycofuje się.

W określaniu gotowości dzieci do podjęcia nauki w szkole zawsze przypisywano duże znaczenie ich zdolności do emocjonalnego radzenia sobie z nowymi i trudnymi sytuacjami oraz do kontroli nad sposobem wyrażania emocji². Ocena tych zdolności jest zadaniem wymagającym dużej wnikliwości, bowiem w grupie przedszkolnej łatwiej jest dostrzec te dzieci, którym odporności emocjonalnej brakuje. Stąd wśród wskaźników odporności emocjonalnej wymieniono zachowania, które świadczą o jej niedostatku.. Trudności adaptacyjne i brak umiejętności znoszenia stresu mogą być przyczyną konfliktowych relacji z rówieśnikami (B10), impulsywności (B11), nadmiernej zależności od dorosłych (C14, C15) i lękowej postawy wobec otoczenia (C16). Jeżeli te zachowania nie są sporadyczne, powtarzają się często i w różnych sytuacjach, dziecko a często także jego rodzina może wymagać oddziaływań o charakterze psychopedagogicznym.

Obserwacje zachowań dzieci odnoszące się do wymienionych powyżej zakresów treściowych nauczyciele notują na specjalnie przygotowanych arkuszach.

² Pojęcie odporności emocjonalnej było składnikiem definicji „dojrzałości do uczenia się matematyki na sposób szkolny” autorstwa prof. Edyty Gruszczyk-Kolczyńskiej **Dzieci ze specyficznymi trudnościami w nauce matematyki** WSiP, Warszawa 1994

2. Arkusz obserwacyjny Skali GE-5

Arkusz **Skali GE-5** składa się z metryczki, tabeli wskaźników do obserwacji, pytań otwartych dotyczących ważnych informacji o dziecku oraz strony poświęconej analizie wyników obserwacji.

Metryczka (str. 1 arkusza) służy do zanotowania danych o dziecku i danych dotyczących czasu i miejsca obserwacji. W metryczce nauczyciel może zapisać uwagi dotyczące przebiegu obserwacji, np. nietypowe wydarzenia w życiu przedszkola lub szczególne zdarzenia w życiu dziecka, które miały miejsce podczas prowadzenia obserwacji.

Tabela wskaźników (str. 1-2 arkusza) zawiera 31 pozycji Skali GE-5 opisujących zachowanie i umiejętności dzieci. Wszystkie pozycje podzielono na pięć części, które odpowiadają ważnym dla osiągania gotowości do nauki w szkole, obszarom aktywności dzieci.

- Część A tabeli dotyczy zdobywania przez dziecko wiedzy i umiejętności poznawczych. Jest zatytułowana **Pięciolatek poznaje środowisko i siebie, uczy się rozumieć świat**.
- Część B tabeli odnosi się do kontaktów dziecka z rówieśnikami i współdziałania z nimi. Tytuł tej części brzmi: **Pięciolatek bawi się i uczy w grupie rówieśników, zdobywa doświadczenia społeczne**.
- Część C tabeli uwzględnia działania i reakcje emocjonalne dzieci w sytuacjach wymagających od nich pokonania trudności i nosi tytuł: **Pięciolatek uczy się samodzielności w nowych i trudnych sytuacjach**.
- Część D tabeli zawiera wskaźniki dotyczące gotowości dziecka do podejmowania aktywności zorientowanej na osiągnięcie celu i została zatytułowana: **Pięciolatek wykonuje zadania pod kierunkiem nauczyciela**.
- Część E tabeli dotyczy zbioru umiejętności, które określają gotowość pojęciową, językową oraz psychomotoryczną dziecka do rozpoczęcia nauki czytania, pisania i matematyki. Ta część nosi tytuł: **Pięciolatek przygotowuje się do nauki czytania, pisania, matematyki**.

Po prawej stronie tabeli są cztery kolumny do oznaczenia częstości wystąpienia danego zachowania lub umiejętności dziecka:

- **tak** oznacza, że dane zachowanie lub umiejętność występuje na stałe w repertuarze dziecka;
- **raczej tak** oznacza, że dziecko przejawia dane zachowania od czasu do czasu, ale nie jest ono utrwalone;
- **raczej nie** oznacza, że dane zachowanie lub umiejętność pojawia się **bardzo rzadko**, sporadycznie;
- **nie** oznacza, że dane zachowanie lub umiejętność nie zostało przez nauczyciela zauważone.

Pytania otwarte (str. 3 arkusza) dotyczą danych, które pośrednio wpływają na gotowość dzieci do nauki w szkole. Są to dane o stanie zdrowia dziecka lub jego sytuacji rodzinnej, które nauczyciel może uzyskać bezpośrednio od rodziców (opiekunów dziecka) lub analizując dokumenty dziecka. W tej części arkusza nauczyciel może także zanotować uwagi o szczególnych uzdolnieniach, stronności dziecka lub jej braku i jego frekwencji na zajęciach w przedszkolu.

Analiza przygotowania dziecka do nauki w szkole (str.4 arkusza) to miejsce na zwięzłą analizę i interpretację wyników obserwacji oraz zapisanie projektu wspomagania dziecka w osiągnięciu pełnej gotowości do nauki w szkole. Zawiera także tabelkę *Podsumowanie liczbowych wyników obserwacji* ułatwiającą oszacowanie stopni przygotowania dziecka do nauki w szkole po kwietniowej obserwacji.

IV. Instrukcja stosowania metody

Podane przez nas warunki stosowania Skali GE-5 przez nauczycieli służą pełnemu wykorzystaniu możliwości, jakie stwarza posługiwanie się wystandaryzowanym narzędziem. Zakładamy, że obserwacja może być prowadzona podczas zajęć przewidzianych programem wychowania przedszkolnego. W trakcie obserwacji powinny wystąpić sytuacje indywidualnej aktywności dziecka oraz zabawy grupowe i zajęcia dzieci zarówno swobodne, jak i organizowane przez nauczyciela, w tym zabawy na świeżym powietrzu, zabawy ruchowe, gry, zajęcia edukacyjne, przygotowywanie i spożywanie posiłków, odpoczynek.

1. Zadania nauczyciela

Zadaniem nauczyciela jest przeprowadzenie jednorazowo obserwacji 10 dzieci zgodnie z arkuszem obserwacyjnym Skali GE-5 podczas realizacji planowych zajęć, wynikających z przyjętego programu wychowania przedszkolnego.

Poznanie metody. Przed przystąpieniem do obserwacji nauczyciele powinni dobrze poznać metodę, sposób jej stosowania a także sposób analizy i interpretowania wyników. Powinni także przedstawić metodę rodzicom, odpowiedzieć na ich pytania, wątpliwości i uzyskać akceptację dla jej stosowania.

Przygotowanie materiałów i pomocy do obserwacji. Proponujemy nauczycielom prowadzenie obserwacji w naturalnych przedszkolnych warunkach w oparciu o dostępne zabawki, książeczki i przybory. Przed przystąpieniem do obserwacji warto zadbać, aby w sali przedszkolnej wyróżnione były miejsca, gdzie dostępne będą dla dzieci proste narzędzia (np. nożyczki) oraz przybory do rysowania i kolorowania. Przydatne będą takie zabawki, jak drobne klocki, układanki (puzzle), loteryjki oraz zbiory zabawek lub kartoników z obrazkami, które mogłyby być materiałem do klasyfikacji, szeregowania, zabaw w liczenie. Część z tych zabawek powinna być tematycznie związana z charakterystyką pór roku. Podczas obserwacji warto wykorzystać materiały o interesującej dla dzieci fakturze oraz zbiory przyrodnicze lub urządzenia o ciekawej konstrukcji.

Planowanie obserwacji. W przeprowadzaniu obserwacji ważne jest zaplanowanie zdarzeń, sytuacji i wybór wskaźników, na które nauczyciel będzie kierował uwagę. Nauczyciel może korzystać z dowolnej techniki obserwacyjnej. **Korzystne jest, aby dopiero po zakończeniu tygodniowej obserwacji wypełnił arkusz i wpisał liczby do tabeli Podsumowanie liczbowych wyników obserwacji.**

Przebieg obserwacji. Obserwacja powinna być prowadzona przez tydzień z ukierunkowaniem na 10 dzieci podczas zajęć przewidzianych programem wychowania przedszkolnego. Możliwe są tu drobne odstępstwa, ale w badaniach standaryzacyjnych Skali GE-5 (2009) przestrzegano podanych wyżej warunków. Nauczyciel obserwuje czy i w jakim stopniu wybrane dziecko przejawia wymienione w arkuszu zachowania i umiejętności a po upływie czasu przeznaczanego na obserwację wypełnia arkusz. Częstość wystąpienia danego zachowania lub utrwalenie danej umiejętności nauczyciel zaznacza w kolumnach po prawej stronie arkusza Skali GE-5 znakiem X (tak, raczej tak, raczej nie, nie).

2. Terminy obserwacji

Zgodnie z obowiązującą podstawą programową i zaleceniami MEN obserwacja dzieci w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole powinna zostać przeprowadzona jesienią w październiku/listopadzie oraz w kwietniu w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole.

Celem obserwacji jesiennej jest pozyskanie informacji, które mogą być podstawą indywidualizacji pracy z dzieckiem, przekazanie tych informacji rodzicom i, w razie potrzeby, uzyskanie konsultacji specjalisty. W przypadku dzieci, które nigdy wcześniej nie chodziły do przedszkola może się zdarzyć, że dziecko potrzebuje nieco więcej czasu na przystosowanie się do warunków przedszkolnych – wówczas rozpoczęcie obserwacji warto nieco opóźnić.

Celem przeprowadzenia drugiej obserwacji w kwietniu, po upływie kilku miesięcy, podczas których prowadzone są oddziaływania wspierające rozwój dziecka jest analiza gotowości dziecka do nauki w szkole. Takie podejście sprzyja trafności – pozwala bowiem na porównanie wyników obu obserwacji, stwierdzenie jak dynamicznie dziecko się rozwija, jakie czyni postępy w różnych sferach rozwoju.

V. Analiza wyników

1. Analiza jakościowa wyników

Wyniki obserwacji są podstawą analizy przygotowania dziecka do nauki w szkole. Proponujemy aby podczas analizy wyników nauczyciel szukał odpowiedzi na pytanie: „Co ułatwi a co utrudni dziecku naukę w szkole - jakie zachowania, jakie umiejętności, jakie uzdolnienia?”. Nauczyciel może analizować poszczególne pozycje Skali GE-5 a następnie grupować je według wybranego klucza. Może zestawić razem te pozycje, które świadczą o dobrym przygotowaniu do podjęcia nauki w szkole i osobno te, świadczące o brakach dziecka. Dzięki grupowaniu pozycji w podskale uzyska „profil gotowości” dziecka do nauki w szkole. (Numery pozycji Skali GE-5, które należą do wyróżnionych na podstawie analizy statystycznej podskal zestawiono w Tabeli).

Pojedyncze zachowanie, umiejętność czy sprawność dziecka może świadczyć o różnych aspektach rozwoju np. zadawanie pytań jest znakiem dowolności procesów poznawczych,

dobrego rozwoju mowy, umiejętności społecznych lub zainteresowań dziecka. Interpretacja zależy tu będzie od kontekstu wystąpienia danego zachowania. Brak wielu umiejętności lub sprawności (zaznaczenie odpowiedzi **raczej nie** i **nie**), albo wystąpienie zachowań, które przeszkadzają dziecku w kontaktach społecznych, w zabawie i uczeniu się może być sygnałem problemów rozwojowych.

Wymienione w arkuszu zachowania mówiące o trudnościach emocjonalnych dziecka (zaznaczenie odpowiedzi **tak** i **raczej tak** w podskali Odporność Emocjonalna) oraz inne, nieuwzględnione w arkuszu, zachowania mogą być sygnałem poważnych problemów dziecka. Trzeba te „sygnały” odczytać i udzielić dzieciom pomocy niezależnie od celu prowadzenia obserwacji.

Tabela. Podskale metody Skala GE-5

Podskale SGE-5	Obszary aktywności dziecka w przedszkolu – numery pozycji z arkusza Skali GE-5	Sfery rozwoju dziecka
Kompetencje poznawcze	Poznanie środowiska i siebie, rozumienie świata A 3, A 5, A 6 Podejmowanie zadań i praca pod kierunkiem nauczyciela D 19 Przygotowanie do nauki czytania, pisanie matematyki E 20, E 21, E 22, E 23, E 28, E 30, E 31	poznawcza
Aktywność	Poznanie środowiska i siebie, rozumienie świata A 1, A 2, A 4 Zabawa i nauka w grupie rówieśników B 7, B 8, B 9 Samodzielność w trudnych sytuacjach C 12, C 13 Podejmowanie zadań i praca pod kierunkiem nauczyciela D 17, D 18	poznawcza, emocjonalno-społeczna
Sprawność Psychomotoryczna	Przygotowanie do nauki czytania i pisanie E 24, E 25, E 26, E 27, E 29	psychoruchowa
Odporność emocjonalna	Zabawa i nauka w grupie rówieśników B 10, B 11 Samodzielność w nowych i trudnych sytuacjach C 14, C 15, C 16	emocjonalno - społeczna

Pytania otwarte. Dodatkowym źródłem danych do analizy są odpowiedzi na pytania wymienione na 3 stronie arkusza obserwacyjnego. Stan zdrowia dziecka i trudna sytuacja rodzinna to czynniki, które mogą niekorzystnie wpływać na jego rozwój, na funkcjonowanie w przedszkolu i przygotowanie do nauki w szkole. Obserwacje nauczyciela dotyczące lateralizacji dziecka są przydatne dla specjalisty, gdy problemem klinicznym jest np. brak wyraźnej dominacji stronnej dziecka. Dostrzeganie i wzmacnianie uzdolnień, talentów dzieci jest istotne, gdyż przyczynia się do rozwoju wewnętrznej motywacji, zainteresowań i pasji, daje też dziecku poczucie bycia zrozumianym. Niska frekwencja w przedszkolu może być przyczyną słabszych umiejętności dziecka i jego trudności w kontaktach z rówieśnikami.

Analiza wyników obserwacji jesiennej w roku poprzedzającym rozpoczęcie nauki w szkole w większym stopniu **będzie służyła nauczycielowi do ułożenia programu indywidualizacji pracy z dziećmi a analiza wyników obserwacji kwietniowej** w większym stopniu **służyć będzie podsumowaniu pracy, analizie postępów dzieci.**

2. Analiza ilościowa wyników

Analizę ilościową wyników można przeprowadzać jedynie w odniesieniu do wyników obserwacji przeprowadzonej w kwietniu. Wyniki obserwacji z października/ listopada mogą być analizowane wyłącznie jakościowo zgodnie z przedstawionymi wcześniej wskazaniem.

Analiza ilościowa, która będzie podstawą oszacowania stopnia przygotowania dzieci do nauki w szkole w czterech podskalach a zarazem czterech wyróżnionych wymiarach rozwoju jest możliwa do przeprowadzenia dzięki standaryzacji Skali GE-5. Wyniki badań standaryzacyjnych z udziałem 800 pięciolatek wskazały, że większość dzieci przejawia pożądane zachowania i umiejętności.

Dla każdej podskali przyjęto, że 70% dzieci uzyskało wyniki dobre i bardzo dobre a 30% dzieci uzyskało wyniki niższe niż dobre. Przyjęto, że spośród tych 30% dzieci 20 % uzyskało wyniki niewystarczające a 10% uzyskało wyniki niskie. Założenie to było podstawą wyróżnienia trzech stopni gotowości dzieci do podjęcia nauki w szkole.

W celu określenia stopnia gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole należy wypełnić tabelę *Podsumowanie liczbowych wyników obserwacji* na stronie 4 arkusza. Pierwszy krok to przypisanie odpowiedniej liczby punktów poszczególnym odpowiedziom zgodnie z poniższym kluczem:

- tak – 4 pkt,
- raczej tak – 3 pkt,
- raczej nie – 2 pkt,
- nie – 1 pkt .

Następnie należy dodać otrzymane punkty w poszczególnych podskalach i sumę wpisać w okienko *Suma punktów*.

Dla trzech pierwszych podskal (Kompetencje Poznawcze, Aktywność, Sprawność Psychomotoryczna) suma punktów to wynik, w oparciu o który wyznacza się stopień gotowości dziecka do nauki w szkole w każdym z tych trzech wymiarów. Dla podskali Odporność Emocjonalna podstawą do określenia gotowości dziecka w tym zakresie jest wynik przeliczony. Uzyskuje się go przez odjęcie sumy punktów od liczby 25. Wynika to ze sformułowania pozycji tej podskali, które wskazują zachowania niesprzające odporności emocjonalnej dziecka.

Poniżej zamieszczone zostały tabele, które umożliwiają wyznaczenie stopni gotowości edukacyjnej dzieci w oparciu o **sumę punktów** w podskalach Kompetencje Poznawcze, Aktywność i Sprawność Psychomotoryczna oraz **wynik przeliczony** w podskali Odporność Emocjonalna. Otrzymany w ten sposób stopień gotowości edukacyjnej (dobry, niewystarczający lub niski) wpisuje się następnie w odpowiednim wierszu tabeli *Podsumowanie liczbowych wyników obserwacji*.

W tabelach uwzględniono różnice między grupami obserwowanych dzieci. Na podstawie analizy wyników stwierdzono istotne różnice między grupami dzieci ze względu na płeć (dziewczynki vs chłopcy), wiek (dzieci starsze urodzone od stycznia do września vs dzieci młodsze, urodzone od października do grudnia) oraz na placówkę, w której pięciolatki realizują rok wychowania przedszkolnego (przedszkola vs oddział przedszkolny w szkole).

Oznaczenia w tabelach

przedszkole P

oddział przedszkolny w szkole OP

Kompetencje poznawcze

Stopień gotowości			dziewczeta			chłopcy		
			starsze		młodsze	starsi	młodszy	
			P	OP			P	OP
3	dobry	D	38 i więcej	37 i więcej	35 i więcej	34 i więcej	30 i więcej	30 i więcej
2	niewystar- czający	NW	31-37	31-36	29-34	27-33	23-29	22-29
1	niski	N	30 i mniej	30 i mniej	28 i mniej	26 i mniej	22 i mniej	21 i mniej

Określając stopień gotowości pięciolatka do nauki w podskali Kompetencje Poznawcze, trzeba uwzględnić płeć i wiek dzieci. Dodatkowo dla starszych dziewcząt młodszych chłopców ważne jest to, czy dziecko chodzi do przedszkola czy oddziału przedszkolnego w szkole.

Aktywność

Stopień gotowości			dziewczeta	chłopcy	
				starsi	młodszy
3	dobry	D	31 i więcej	28 i więcej	27 i więcej
2	niewystar- czający	NW	27-30	23-27	22-26
1	niski	N	26 i mniej	22 i mniej	21 i mniej

Określając stopień gotowości pięciolatka do nauki w podskali Aktywność, trzeba uwzględnić płeć, a w przypadku chłopca, jego wiek. Wyniki dzieci nie różnią się ze względu na miejsce edukacji przedszkolnej.

Sprawność Psychomotoryczna

Stopień gotowości			dziewczeta	chłopcy
3	dobry	D	17 i więcej	16 i więcej
2	niewystar- czający	NW	15-16	14-15
1	niski	N	14 i mniej	13 i mniej

Wszelkie prawa zastrzeżone

ORE Warszawa 2010

Określając stopień gotowości pięciolatka do nauki w podskali Sprawność Psychomotoryczna, trzeba uwzględnić jego płeć. Wyniki dzieci nie różnią się ze względu na wiek ani na miejsce edukacji przedszkolnej.

Odporność Emocjonalna

Stopień gotowości			dziewczęta	chłopcy
3	dobry	D	17 i więcej	15 i więcej
2	niewystarczający	NW	14-16	13-14
1	niski	N	13 i mniej	12 i mniej

Określając stopień gotowości pięciolatka do nauki w podskali Odporność Emocjonalna, trzeba uwzględnić jego płeć. Wyniki dzieci nie różnią się ze względu na wiek ani na miejsce edukacji przedszkolnej.

3. Interpretacja wyników

Analiza wyników obserwacji przeprowadzonej w kwietniu umożliwia oszacowanie stopni gotowości edukacyjnej pięciolatek w 4 wyróżnionych podskalach. Wyniki badań standaryzacyjnych pokazują, że znaczna część dzieci uzyskuje wyniki odpowiadające dobremu lub bardzo dobremu przygotowaniu do nauki w szkole. Trudniejsze są przypadki dzieci, które uzyskują zróżnicowane wyniki; na przykład dobre wyniki w podskali Odporność Emocjonalna i Aktywność a niskie lub niewystarczające w podskali Kompetencje Poznawcze lub dobre w podskali Kompetencje Poznawcze a niskie lub niewystarczające w pozostałych podskalach.

Przyjmujemy, że dzieci rozpoczynające naukę w szkole mają przed sobą różne zadania rozwojowe. Niski lub niewystarczający stopień gotowości dziecka w którejkolwiek podskali po odbyciu rocznego przygotowania przedszkolnego wskazuje na trudności dziecka. Jego rodzice powinni zatem uzyskać informację o tym, że brak pewnych umiejętności będzie stanowił utrudnienie dla dziecka w nauce szkolnej.

W przypadkach niskiej gotowości dziecka do nauki w szkole chociaż w jednej z wyróżnionych podskal rodzice powinni skonsultować problem potrzeb dziecka z pracownikami poradni psychologiczno-pedagogicznej. Podobnie, wskazana jest konsultacja specjalisty, jeżeli dziecko przejawia niewystarczający stopień gotowości edukacyjnej w więcej niż jednej podskali,.